

mariënburg

Tijdschrift voor kritisch katholieken | nr. 4 - december 2010

Het **kruis**: ordinair marteltuig of beroemd ereteken

In de moderniteit is onze God **onhoudbaar**

Liturgie is een **activiteit** van het volk

Wie neemt de fakkel van de **vernieuwing** over?

Respect voor gelovigen **buiten** de kerkelijke orde

Mariënburg-campagne: Is ons **Credo** nog up-to-date?

MARIËNBURG is een uitgave van de gelijknamige vereniging van kritisch katholieken en verschijnt viermaal per jaar.

Eerder heette dit blad 'Nieuwsbrief' en 'MV-NU'.

Dit is jaargang 27, nummer 4.

Overname van artikelen is toegestaan mits voorafgaand contact met de redactie.

© 2010 Mariënburg

ISSN 1878-8734

Website

www.marienburgvereniging.nl

Redactie

Lambert van Gelder, red.-secr. en eindredacteur
Leon Goertz, redacteur
Jacques van Leeuwen, redacteur
Damiaan Meuwissen, redacteur

Redactie-adres

Per post: Archipelstraat 286, 6524 LR Nijmegen
Per email: redactie@marienburgvereniging.nl

Vormgeving

N-ything Design, Boxmeer

Technische realisatie

Drukkerij Berne, Heeswijk

Lidmaatschap / Abonnee (per jaar)

Lidmaatschap van de vereniging:

- gecombineerd met abonnement 'Mariënburg': € 30,-

- zonder abonnement: € 15,-

Abonnement 'Mariënburg' zonder lidmaatschap: € 20,-

Abonnementenadministratie: zie Secretariaat
Betaling van contributie, abonnementen en giften via Rabobank 32.99.21.568.

Betaling via automatische incasso heeft de voorkeur.
Zie verder de invulbon achterop dit nummer.

Bestuur Mariënburg

Erik Jurgens, voorzitter, 020-6761646

Tom van den Beld, 070-3838284

Dominic Brügemann, penningmeester, 0528-231730

Henk Baars, 070-3596817

Email: bestuur@marienburgvereniging.nl

Secretariaat

Postbus 675 – 3800 AR Amersfoort

Tel.: 033-4690070

Email: secretariaat@marienburgvereniging.nl

3 Credo-Campagne
Redactie

4 HET Credo EN ONS
HEDENDAAGS GELOOF
START VAN DE MARIËNBURG-CAMPAGNE
Redactie

7 HER-KERSTENING
COLUMN
Cultivator

8 DE MODERNITEIT
EN ONZE ONHOODBARE
GOD
ONHERROPELIJK EINDE VAN
HET THEÏSTISCH KERKGEWAAD
Roger Lenaers

10 COLUMN: EEN DAG
OM TE VIEREN
Huub Schumacher

12 CONGRES-
STATEMENTS
Hermann Häring

13 WIE NEEMT DE

FAKKEL OVER?
OOK NA HET CONGRES BLIJFT
DEZE VRAAG
L.v.G.

14 HET KRUIS
ORDINAIR MARTELTUIG OF BEROEMD
ERTEKEN
Leon Goertz

16 EEN LEEG KRUIS IS BETER
Lambert van Gelder

18 GELOVEN BUITEN DE ORDE
MET RESPECT VAN DE KERK
Aegidius' Franssen

20 MET DE RUG NAAR HET
VOLK
LITURGISCHE ACTIVITEIT
Leon Goertz

23 LEZERS SCHRIJVEN MEE

24 LITURGISCH VERTAALWERK

CREDO-CAMPAGNE

De Italiaanse natuurkundige Galileo Galilei werd in 1633 gevangen gezet, omdat hij beweerde dat de aarde om de zon draaide. Dat was ketterij, vond de goegemeente, want het stond duidelijk in de bijbel dat Jahweh de zon een tijdje had stilgezet, zodat de Israëlieten de oorlog met de Amoriëten bij langdurig daglicht konden afhandelen. Dus de zon draaide om de aarde. De goegemeente geloofde gewoon in dat bijbelverhaal. Pas zeventien eeuwen later werd dit geloof ingehaald door de wetenschap en bleek het bijbelverhaal een vrome fantasie. Min of meer hetzelfde kan gezegd worden van het bijbelse scheppingsverhaal. Opgeschrikt door de oerknal geloven steeds minder mensen in Adam en Eva, het paradijs, de erfzonde, enz.

Zo zijn er dus geloofspunten waarvan, door culturele en technische ontwikkelingen, de houdbaarheidsdatum overschreden is. En die zijn niet alleen uit de bijbel afkomstig. Ook in de begintijd van de christenheid hebben concilies als van Nicea en Constantinopel in de vierde eeuw ‘geloofswaarheden’ vastgesteld, waarvan we nu zeggen: ‘kom nou!’ En menigeen zal bij een aantal zogenoemde geloofspunten uit meer recente eeuwen eveneens een vraagteken zetten: denk aan Jezus als Zoon van God, Maria altijd maagd, de paus onfeilbaar, enz. Het was paus Paulus VI zelf die eens gezegd heeft: “Het is de opgave om in de traditie van de Kerk onderscheid te maken tussen datgene waarvan men geen afstand mag nemen, en datgene wat aan de veranderde tijdsomstandigheden aangepast mag en moet worden.”

En zo komen we dan onvermijdelijk ook uit bij wat onze ‘geloofsbelijdenis’ genoemd wordt. We bidden of zingen die regelmatig in de liturgie. Juist: het *Credo*. Daarin wordt een aantal punten opgenoemd waarvan we ons wel eens eerlijk mogen afvragen of we dat allemaal nog wel geloven.

Daarom heeft het Mariënburchbestuur besloten om het hele jaar 2011 te besteden aan de vraag ‘*Waarom geloven wij?*’ Er staat ‘wij’ omdat deze bezinning het beste gerealiseerd kan worden in een groepsgepraak, waarbij het niet de bedoeling is om elkaar te overtuigen van de eigen opvatting, maar om het eigen geloof te verdiepen. Hoe het bestuur denkt dat een en ander moet verlopen, is te lezen in de bij dit nummer bijgevoegde brief en verder uitgebreid op de website www.marienburgvereniging.nl. Mariënburch is van mening dat op deze wijze met elkaar ‘op weg zijn’ meer fundament geeft aan ons hedendaags kerk-zijn en ons handelen in deze wereld. Een levend en bewust geloof is meer dan ooit noodzakelijk in onze gecompliceerde en onzekere samenleving.

Om de deelnemers aan deze zo te noemen ‘*Credo-Campagne*’ een steun in de rug te geven, hebben wij in dit nummer enkele artikelen opgenomen die met het thema ‘geloof’ in verband gebracht kunnen worden (zie blz. 4, 8 en 14). In de hoop dat ook de verstokte niet-gelovigen dan minstens de Engelse schrijver Julian Barnes willen nazeggen: “Ik geloof niet in God, maar ik mis Hem wel.”

**Voor uw (nieuwe) agenda:
Komend jaar zal de Algemene Ledenvergadering gehouden worden op 9 april 2011. Het Mariënburchcongres zal plaatsvinden op 15 oktober 2011 in Amersfoort.**

AGENDA 2011

*HET IS DE VRAAG
OF DE ALOUDE
GELOOFSBELIJDENIS
(ONS 'CREDO') NOG
WEL PAST BIJ ONZE
HEDENDAAGSE BELEVING.*

CREDO- CAMPAGNE

WAARIN GELOVEN WIJ?

Wanneer je aan mensen vraagt of ze alles geloven wat hun door de kerkelijke autoriteiten te geloven wordt voorgehouden, zullen nog steeds veel mensen min of meer gedachteloos 'ja' antwoorden. Maar toch neemt ook het aantal gestaag toe van hen die dan antwoorden 'nou ja, nu je het zegt...'. Ze blijken sommige geloofswaarheden dan maar zolang 'in de wacht' te hebben gezet. Toch zijn het wel serieuze gelovigen, die regelmatig een kerk van binnen zien.

De grote geloofswaarheden zijn in de vierde eeuw samengebundeld op concilies in Nicea (325 n. Chr.) en Constantinopel (381). Je mag terecht vragen of die na ongeveer 1700 jaar nog wel passen in onze dagen. Mariënburg gaat komend jaar op onderzoek uit: wat geloven de Mariënburgers precies? Op deze bladzijden het anonieme antwoord van één van hen die nogal wat aan te merken hebben op onze vaak klakkeloos uitgesproken geloofsbelijdenis. Gewoon om te laten zien waar je bij uitkomt als je serieus gaat nadenken over je geloof. (Redactie)

Sta ik met esthetische nostalgie het Credo van Nicea/Constantinopel in mijn parochiekerk mee te zingen, kom ik opeens tot de conclusie dat de inhoud daarvan mij nergens meer raakt. Het samen zingen wel, de inhoud niet. Nergens. Dat is een schokkende ervaring. Is het inderdaad zo dat je je alleen christen kunt noemen als je deze esoterische tekst als waar aanvaardt, zoals de Congregatie voor de Geloofsleer ons nog in het jaar 2000 voorhield, ja echt, in de Resolutie 'Dominus Jesus'? In het volgende wil ik weergeven waarom het oude Credo voor mij veel te weinig relatie heeft tot mijn geloofsbeleving als christen, integendeel, die eigenlijk ondermijnt. Ik probeer uit te leggen waarom zulke teksten langs mij heen gaan.

Ik geloof in God, de almachtige vader. Het woord Vader, dat kan nog wel: beschermend, liefdevol, richting wijzend. Maar hoezo almachtig? Dat is in strijd met het vorige. Liefdevol sluit uit dat je kwaad wil. Je wilt geen massamoord, kinderdood, honger of aardbeving. Een liefdevolle almachtige voorkomt zulke ellende. Zo'n vader die dat wel toelaat, al is hij almachtig, moet ik niet. Hij kan het blijkbaar niet tegenhouden. Misschien is hij niet almachtig. Wel liefdevol.

Schepper van hemel en aarde. De onmetelijkheid van de kosmos is ons intussen wel duidelijk. De aarde is een speldenprik, onderdeel van een zonnestelsel waarvan er nog miljarden andere zijn, miljarden jaren oud. We weten dat dit allemaal niet is 'geschapen', maar ontstaan uit het algehele niets. Inderdaad een mysterie, geen scheppende wil, zoals de mens die kan hebben. Maakt het uit of er een schepper is? Ik zou niet weten waarom.

En in Jezus Christus, zijn enige zoon, onze heer. Het begrip 'zoon van God' werd in de dagen van Jezus, zo wijzen oude teksten uit, vaker gebruikt, en wel om een rechtvaardige, een profeet aan te duiden. Zo iemand was Jezus ook. Maar het begrip letterlijk gaan opvatten is een later insluipsel, gevolg van Grieks, van on-Joods denken. Dat weten we nu, maar in de vierde eeuw is het de concilievaders ontgaan.

En als je eenmaal aanvaardt dat deze mens God was, dan moet je wel een theorie opstellen over de twee naturen van Jezus: de goddelijke en de menselijke. En je moet zoiets onpeilbaars bedenken als de Drievuldigheid. Maar waarom zou je niet mogen geloven dat Jezus niet God was? Als gelovige jood zou het bij Jezus zelf trouwens niet zijn opgekomen om dit van zichzelf te denken! Die mystieke teksten zijn mooi, maar je kunt ze niet te geloven voorhouden.

Hetzelfde met "Die om ons mensen, en om ons heil, nedergedaald is uit de hemel". Let op dat 'om ons heil'. Daaruit wordt de leer van de erfzonde afgeleid, een gruwelijk leerstuk, dat nergens op slaat. Dat alle mensen schuldig zouden zijn, en dus verdoemd, vanwege de zonde van Adam en Eva in het paradijs! En dat God zelf mens moest worden en sterven, als zoenoffer voor die schuld. Wij offeren geen dieren meer aan een of andere God, en zeker geen mensen!

Ontvangen van de Heilige Geest, geboren uit de maagd Maria. Was Jezus God, dan moet je vervolgens iets bedenken voor Maria, haar de 'theotokos' noemen, de god-barende, hetgeen haar een bijzondere positie geeft. Alleen een theoloog kan bedenken dat een mens een god baart. Ik zei destijds al tegen de Jezuietenpater die ons godsdienstles gaf: "Mensen baren geen goden, zelfs niet in de Griekse mythologie, hooguit 'halfgoden'". "Dan ben jij een Nestoriaan", zei de pater glimlachend. Gelukkig overkwam mij toen niet wat Nestorius overkwam tijdens het concilie in Efese in 431: die werd verketterd. De pater liet het, heel wijs, zitten. Ik ben nog steeds Nestoriaan. Dat een maagd werd bezwangerd door hogere krachten, daarvan zit de mythologie van het Midden-Oosten en van Griekenland vol. Ook hier is sprake van een mooie mystieke tekst, en wel om aan te duiden dat Jezus geroepen was tot grote daden. Volgens mij had Jezus gewoon het DNA van Jozef. Overspel van Maria met de Geest tijdens haar verloving met Jozef komt mij ongepast voor.

Die geleden heeft onder Pontius Pilatus, is gekruisigd, gestorven en begraven. Dat wil ik best aannemen, al zeggen eigentijdse bronnen er niet veel over. Bij de Romeinse historicus Tacitus is er althans iets over te lezen

Die nedergedaald is ter helle, de derde dag verrezen uit de doden. De resolutie 'Dominus Jesus' laat geen ruimte om dit overdrachtelijk op te vatten. Mag ik dat wel, dan kan ik met de verrijzenis wel uit de voeten. Maar die hel? Waarom daalt de gekruisigde daar naar af? Omdat daar ook alle zielen zitten die, vóór de komst van de verlosser, vanwege de erfzonde de hemel niet in konden. Ik kan dit niet overdrachtelijk begrijpen. En bestaat die hel eigenlijk wel?

Die opgestegen is ten hemel, zit aan de rechterhand van God, de almachtige Vader. Een mooi beeld, maar geopenbaarde waarheid? Hoe moet ik mij dat opstijgen voorstellen (ik had altijd al moeite met Hemelvaartsdag)? Zitten aan de rechterhand duidt op een positie van vertrouwen. Wil dit zeggen dat Jezus voluit God is? Als ik dan navolger van Christus wil zijn, ben ik dan navolger van God? Maar de Eeuwige laat zich toch niet navolgen?

Vandaar zal Hij komen oordelen de levenden en de doden. Dat oordeel, het Laatste Gericht, werd

en wordt voorgehouden aan de gelovigen om hen de vreze des Heren bij te brengen: gedraag je, want straks zul je worden berecht voor je zonden. In Torcello, een eilandje bij Venetië, en ouder dan die stad, staat een twaalfde-eeuwse basiliek waarin dat gericht prachtig wordt afgebeeld. Het lot van de verdoemden is meer dan vreselijk, voor elk van de zeven hoofdzonden weer anders. Maar over dat lot staat niets in de geloofsbelijdenissen; dat bedachten de theologen om ons op het rechte pad te houden.

In de Heilige Geest. De geloofsbelijdenis beschrijft de Geest ook nog als "Heer en levendmaker, die uit de Vader en de Zoon is voortgekomen. Die tezamen met de Vader wordt aanbeden, en vereerd: die is voorspeld door de profeten." Een beleving hiervan in overdrachtelijke zin is zeer wel aan te voelen. Moeilijk wordt het weer als Matteüs (1,18) zegt dat Maria zwanger bevonden werd van de Heilige Geest, terwijl zij nota bene verloofd was met Jozef. Had het niet beter vóór die verloving kunnen gebeuren? Of was het toch Jozef...?

De heilige, katholieke kerk, de gemeenschap der heiligen. De kerk oftewel de vergadering van de gelovigen. Waarom is dit een geloofspunt? Is het een nadere omschrijving van de kerkleden, of gaat het om de gemeenschap met de overleden gelovigen? Dit laatste zou passen bij de verering der heiligen, zoals die is ontstaan, dit – naar het lijkt – om rekening te houden met de hardnekkige behoefte van de mensen om hun huisgoden te mogen behouden.

De vergeving van de zonden. Elders lees ik "een doopsel ter vergeving van zonden". Dat is beperkter dan de later ontstane biecht en absolutie. Het doopsel wordt slechts geacht de erfzonde weg te nemen. Maar wat te verstaan onder 'zonde'? Wanneer ik iets verkeerd doe, beledig ik dan ook meteen God zelf? Of is God onveranderlijk, kan dus niet beledigd worden? En is 'zonde' slechts een fantasietje van de mens? Of weer van theologen?

De verrijzenis van het lichaam en het eeuwig leven. We komen dus terug in een onvergankelijke gedaante. Terug, waar? En dan ook nog eeuwig? In overdrachtelijke zin kan ik dit wel beleven, maar het als geloofswaarheid aanvaarden?

Nabeschouwing. Het is natuurlijk niet zo moeilijk om een half-mystieke tekst van zoveel eeuwen geleden onder het filermees te leggen. Poëzie en literatuur mag je ook niet op die manier behandelen. Waarheden over ons bestaan kunnen ingebed zijn in teksten die zich niet lenen voor zulke rationele kritiek. 'Bestaat God?' is net zoets als 'Bestaat de Hohe Messe van Bach?' Die Hohe Messe bestaat, maar dat is niet hetzelfde soort bestaan als wat tastbaar en waarneembaar is. Waar het mij om gaat is de vraag of in deze teksten van de oude geloofsbelijdenis nog zingeving is vervat, die in mijn geloofsbeleving een rol speelt. Dan is er niet zoveel:

- Jezus als 'zoon van God', dat wil zeggen een rechtvaardige om na te volgen;
- een hoop op persoonlijk voortbestaan na de dood;
- een geest die levend maakt;
- een gemeenschap die daarin steun biedt.

Als je tot zulke conclusies komt, dan moet je erkennen dat een andere tekst nodig is als je wilt proberen te formuleren welke innerlijke overtuiging zin geeft aan je bestaan. Zulke andere teksten zijn in veelvoud beschikbaar. Eenieder die de moeite neemt om te proberen te formuleren wat hij gelooft, schrijft weer iets anders op. Duizend bloemen bloeien, inderdaad.

In de rubriek 'Op de keper' publiceert Mariënborg bijdragen van eenieder aan een discussie over iets in de r.-k. kerk waarvan hij/zij vindt dat daar nog wel eens een hartig woordje over te zeggen valt. Dat kan zowel theoretisch als praktisch zijn, van erfzonde tot drie-eenheid, van genade van bijstand tot verrijzenis, van de vrouw als priester tot eucharistische oecumene, you name it! Om iedereen de kans te geven van haar/zijn hart geen moordkuil te hoeven maken, ondertekenen wij deze bijdragen steeds met eenzelfde pseudonieme auteursnaam. Met een cultivator wordt een stuk landbouwgrond losgewoeld, waarna het wordt geploegd en ingezaaid. – Redactie

HER-KERSTENING

Vanaf de vroegste dagen van zijn pontificaat heeft paus Benedictus XVI te kennen gegeven dat hij het Westen wil her-kerstenen. Als een soort kloon van Willibrord wil hij met name Europa opnieuw evangeliseren, want dat begint gevaarlijk van het christelijke spoor af te raken. In zijn Motu Proprio 'Ubicumque et semper' waarschuwde hij recentelijk (12 okt. jl.) tegen de sluipende verdwijning van het geloof, met name in landen met wetenschappelijke en economische vooruitgang. In datzelfde document maakte hij de oprichting bekend van de Pauselijke Raad voor de Bevordering van de Nieuwe Evangelisatie, onder leiding van de Italiaanse aartsbisschop Rino Fisichella. Deze Raad krijgt als eerste taak de viering voor te bereiden van de twintigste verjaardag van de 'Katechismus van de Katholieke Kerk', in 2012. Die nieuwe evangelisatie wordt geen abstracte formule, zei Fisichella, maar krijgt een theologische en pastorale inhoud, "en wel op basis van het leergezag van de afgelopen decennien".

In zijn brief noemt de paus enkele maatschappelijke verschijnselen die het geloofsverlies in de hand werken: technologische ontwikkelingen, grotere individuele vrijheid bij de keuze van leefstijl, vermenging van culturen door de migratie. Natuurlijk zijn die voor veel mensen een weldaad geweest, zegt hij, maar toch gingen ze vaak ook gepaard met de teloorgang van het besef van het heilige.

B16 wil her-evangeliseren door terug te grijpen op voorbije tijden. Hij is de top-conservatief van het Vaticaan. Bij verschillende gelegenheden heeft hij zo nu en dan wel eens een ballonnetje opgelaten. Zo heeft hij gezegd dat het hem wel iets leek wanneer priesters en religieuzen weer in hun toog, habijt of pij over straat zouden gaan. Ook communie-op-de-hand zou beter afgeschaft en mislezen met-de-rug-naar-het-volk weer ingevoerd kunnen worden. En het Latijn heeft dan zijn voorkeur. Niet voor niets komt het Latijnse altaarmissaal weer in zwang en moeten de vertalingen daarvan heel precies en letterlijk zijn. Liefst geen eigengefabriceerde eucharistieteksten meer! En intussen worden de Amerikaanse nonnen gefouilleerd en gecontroleerd op hun geloof; en als ze toch voor het homohuwelijk zouden zijn en voor de vrouw in het kerkelijk ambt, dan gaat er wat zwaaien!

In 'Katholiek Nieuwsblad' zei Santiago de la Cierva, in Rome hoogleraar preventieve communicatie en crisismangement in de Kerk, onlangs: "Het lijkt alsof evangelisatie belangrijker is dan communicatie. Maar als je niet goed communiceert in een crisissituatie, is het uitgesloten dat je stem vervolgens nog goed wordt gehoord. Communicatie komt dus vóór evangelisatie. Je moet jezelf in de samenleving presenteren en zeggen wie je bent, wat je doet en vooroordelen wegnemen. Met een slecht imago luisteren mensen niet naar je. Evangelisatie is natuurlijk veel belangrijker, maar als je niet communiceert, kun je ook niet evangeliseren."

Het Vaticaan grijpt terug op voorbije decennien, maar niet zover terug als het Tweede Vaticaans Concilie. Daar ging het over de collegialiteit van bisschoppen, democratisering van de kerk, verantwoordelijkheid van leken, decentralisatie van het gezag. Al die goede voornemens zijn sindsdien onschadelijk gemaakt: geplande bisschoppenconferenties zijn op sterk water gezet, de liturgieherforming is geflopt, buitenaardse wezens à la Léonard of Eijk werden als bisschop aangesteld, vrouwen worden nog steeds gediscrimineerd. En intussen gingen eerwaarde heren zich bij duizenden te buiten aan seksueel misbruik en bisschoppen bij honderden aan doofpotten. En dan nu maar doodleuk over her-kerstenen beginnen...?!

Cultivator

De moderniteit betekent kort en goed het onherroepelijk einde van het kerkgewaad waarin het geloof in God en in Jezus van Nazaret zich in de voormoderne wereld gekleed heeft. Ze betekent allerm minst het einde van dat geloof.

ONZE ONHOUDBARE GOD

Soms zegt men van ideeën dat ze in de lucht hangen, als waren het minuscule zaadjes, vergelijkbaar met die van de paardenbloem, die op de wind overal heendrijven om op de meest uiteenliggende plaatsen te ontkiemen. Dat geldt in elk geval van de idee dat het traditionele Godsbeeld in de moderniteit niet langer houdbaar is.

De vele publicaties van katholieke en protestantse auteurs die thans voor een a-theïstische of post-theïstische geloofsbenadering pleiten, getuigen voor het snelle doorbreken van dat inzicht. Om maar een paar heel recente te noemen: *Geloven in een God die niet bestaat*, van Klaas Hendrikse, *Atheïst maar niet goddeloos*, van Hein Thijssen, *Al is er geen God-in-den-hoge*, van de auteur van dit artikel, of het artikel van de anglicaanse bisschop van New-Jersey, John Shelby Spong, dat in het voor-vorige nummer van dit blad werd gepubliceerd.

Intellectueel onhoudbaar

Het persoonlijke wezen dat achter het traditionele Godsbeeld opduikt, en voor de moderniteit een

fata morgana is, zullen we hier verder *theos* noemen (om de dubbelzinnigheid van het woordje 'God' te vermijden) en de verering ervan noemen we theïsme. Deze *theos*, die Zeus kan heten of Jupiter of Jahweh of Allah of God-in-den-hoge, is steeds een verheven iemand, een almachtige en alwetende heerser, wetgever en rechter. Als geestelijk wezen is hij onzichtbaar en onvoorstelbaar, maar ondanks het strikte bijbelse beeldenverbod wordt hij toch vaak uitgebeeld als een oudere heer, gewichtloos zwevend of plechtig tronend te midden van een hofhouding van engelen.

De menselijke vorm van dit traditionele Godsbeeld is al te duidelijk: het is een projectie in het buitenwereldse van onze ervaringen met binnenwereldse machtsfiguren zoals vaders, meesters, heren, vorsten. Van dit Godsbeeld is de hele voormoderne cultuur doordrongen, waar het met de moedermelk is ingedronken en daardoor vanzelfsprekend

gevonden wordt. Het roept geen problemen op en elke twijfel aan zijn bestaan, en nog veel meer de ontkenning ervan, moet op heftige weerstand stuiten.

Desondanks schiet in het Westen het besef dat aan dit beeld geen werkelijkheid beantwoordt overal op, ook in de daarvoor lang immuun gebleven kerkelijkheid. Daarvoor is niet in de laatste plaats de popularisering van de darwinistische evolutietheorie verantwoordelijk. Logisch doorgedacht laat die immers geen ruimte meer voor de werkzaamheid van een *theos* die vanuit zijn hemelse wereld de kosmos uit het niets tot bestaan zou roepen. Door dat alles wordt ook voor de moderne gelovige een *theos* intellectueel onhoudbaar.

Sinterklaasgeloof

Het theïstische geloof heeft in de grond veel weg van het sinterklaasgeloof van de kinderen. Beide zijn vormen van gelovig vertrouwen in hetgeen de oudere generaties leren, en bij beide wordt bij kritisch nadenken de onhoudbaarheid ervan duidelijk. Bij het kind ontwaakt de twijfel aan het weldadige komen van de Sint al tamelijk vroeg, namelijk zodra het zich het probleem bewust begint te worden van het rijden over daken of het binnendringen via schoorstenen, of dat er blijkbaar meer dan één heilige Sint blijkt te bestaan. Dan is het met het Sint-Nikolaasgeloof weldra uit.

Waarom is dat niet het geval met het theïsme, het geloof aan de *theos*? Om meer dan één reden. In de eerste plaats omdat het theïsme zich, in tegenstelling tot het sinterklaasgeloof, heeft weten te pantsen met een intellectueel systeem. Daarvoor is het bij de Griekse filosofie in de leer gegaan en die helpt in de regel om een antwoord te vinden op de vele moeilijkheden die met het geloof aan een *theos* samenhangen. En vindt het een keertje geen antwoord, dan is er nog altijd de uitweg van de goddelijke almacht die het onmogelijke mogelijk maakt. Voor een *theos* is immers niets onmogelijk, zoals de engel Gabriël al zei.

Een tweede reden is de angst voor de instorting van het hele levensbeschouwelijke gebouw, die moet volgen, als het fundament waarop dit bouwsel opgetrokken is, namelijk de realiteit van een buitenwereldse *theos*, zou kapseizen. Die angst doet de ogen sluiten voor de intellectuele oneerlijkheid die men dan uit zelfbehoud erbij moet nemen. Bij de kerkleiders wordt die angst nog versterkt door het besef dat hun machtspositie en aanzien en inkomen bij het verdwijnen van de bovenwereld onherroepelijk verloren gaan. Men zou voor minder in het geweer komen. De kerkleiding zet dan ook die machtspositie in

om in het kerkvolk de overtuiging in te prenten dat de nieuwe voorstellingen des duivels zijn.

Mensenwerk

Maar er is nog iets anders aan het werk dan dit (al te) menselijke. Het theïsme is namelijk de eigen vorm waarin een voormoderne cultuur spontaan haar ontmoeting met het Uiteindelijke, het Transcendente, beleeft. Onbewust verlangt de mens halsreikend naar die ontmoeting, wordt hij ernaartoe getrokken. En in zijn verering van de *theos* openbaart zich aan hem ook werkelijk iets van het uiteindelijke Mysterie, van God achter de *theos*.

De Godzoekende mens vindt via zijn cultus van de *theos* verbinding met het Allerlaatste. En zolang hij niet inziet dat die cultus zijn verbinding ermee tegelijk ook moet belasten en hinderen, zal hij die onder geen beding ooit opgeven. Al die factoren samen bewerken dan dat het theïstische geloof bij de voormodern denkende gelovige het lot niet deelt van het sinterklaasgeloof bij het kind.

Maar waardoor belast het theïsme dan wel de ontmoeting met het Transcendente? Doordat het onbewust het onvolkomene gelijkstelt met het Volkomene, het voorstelbare met het Onvoorstelbare. Dat voorstelbare en onvolkomene is mensenwerk en voert dan ook onze menselijke gebreken in het Volkomene binnen. Aan de *theos*

EEN DAG OM TE VIEREN

Tekst.: Huub Schumacher

Melodie: 'De herdertjes lagen bij nachte'

Het kerstfeest, wie wil dat nou missen?
 Geen mens komt toch op zo'n idee!
 Jezuïeten, Witheren, Clarissen,
 jij, ik... ieder doet eraan mee.
 Zo'n dag zou je maar zijn gegeven,
 zo'n dag met dat boodschappend Kind
 dat wat ons verdeelt bij het leven
 verliest van wat ons verbindt.

Het Kerstfeest, een dag om te vieren;
 blij heft Eijk met Jurgens het glas.
 Kijk Nissen met Stienstra eens zwieren,
 alsof het een cool, echt paar was.
 Hoor Harmpje zijn klokken eens luiden.
 Cor Mennen zijn trommeltje slaan.
 Geen mens uit het noorden of zuiden
 kan hun goede wil weerstaan.

En of je nu fan van Latijn bent
 of van Hollands Woord en Gebed,
 wat geeft het wie of er gelijk heeft,
 het Kind heeft ons toch al gered.
 De ruzies, ze zijn zo betrekkelijk,
 er is zo oneindig veel meer:
 we worden precies en toch rekk'lijk
 omarmd door de Lieve-Heer.

Al vier je het Kerstfeest in zalen,
 in huiskamer of basiliek,
 in schuurtjes of in kathedralen,
 wat losjes of streng katholiek,
 met voorgang van pastoraal werker
 of pontificaal met de paus,
 het Kind voelt haarscherp, ja, nóg scherper,
 of 't echt is of enkel saus.

Ik denk soms: "Waarom duurt het Kerstfeest
 maar amper 'n dagje of twee?
 Je bent net op gang met de teamgeest,
 of -floep- Kerst, dat is weer passé."
 We kunnen ons nu wel beklagen:
 "Waarom niet altijd optimaal?"
 Ik durf g'rust de stelling te wagen:
 dan waren we niet normaal.

• kleeft van nature beperktheid, partijdigheid, gekrenktheid,
 • eerezucht. Hij verwacht cultus, onderworpenheid, smeekbeden,
 • eerherstel, offers. Hij regeert, hij geeft wetten, hij beloont of
 • straft, hij verhoort of verwerpt. Men heeft voorsprekers nodig
 • om tot hem te naderen.
 • Kortom, hij vertoont alle deugden en gebreken van menselijke
 • heersers, is door en door gemaakt naar het beeld van de
 • mens, meer bepaald naar dat van de dominante helft ervan,
 • de mannelijke. Want hij is mannelijk: men moet hem met Heer
 • aanspreken, niet met Mevrouw. Dat geldt niet alleen voor Zeus,
 • Jupiter en Wodan, die allen duidelijk naar ons beeld gemaakt
 • zijn, maar ook voor Jahweh en Allah. En voor de christelijke
 • God-in-den-hoge, die in wezen alleen de verrijkte gedaante van
 • al die *theoi* is.

Menselijke taal

• We moeten die christelijke *theos* dus opgeven, graag of niet.
 • We moeten proberen hem te overstijgen, om het verbijsterende
 • Oerwonder te ontmoeten waarvan hij alleen maar het door
 • mensen gemaakte beeld is en waarnaar hij in de verte verwijst.
 • Het Mysterie dat alle werkelijkheid voortbrengt en draagt en
 • waarvan de evoluerende kosmos de geleidelijke zelfuitdrukking
 • is. De Oerliefde die in alles werkzaam is en heel bepaald in ons,
 • als een kind in de moederschoot dat geboren wil worden.
 • Het is duidelijk dat ook dat spreken van Oerwonder
 • en Oerliefde menselijke taal is, beeldtaal, en daardoor
 • ontoereikend en zelfs misleidend. Maar over de diepte van de
 • werkelijkheid kunnen we nu eenmaal alleen in beelden spreken.
 • De handjes van onze begrippen zijn veel te klein om greep te
 • kunnen krijgen op het Mysterie. Beelden pretenderen niet te
 • be-grijpen, ze verwijzen alleen.
 • Dat betekent bijvoorbeeld dat lang niet alles wat het begrip
 • liefde inhoudt, ook van de Oerliefde uitgezegd kan worden.
 • In tegenstelling tot de menselijke liefde belooft die ons dan
 • ook geen bescherming als we in gevaar verkeren of geen
 • troost en opbeuring, als alles uitzichtloos schijnt. In de grond
 • betekent dat spreken, dat men zich blindelings aan haar mag
 • toevertrouwen, dat alles uiteindelijk goed is.

Zonen van God

• Samen met de reductie van de Oerwerkelijkheid tot een *theos*
 • in menselijke maat, is natuurlijk ook alles wat op die voorstelling
 • steunt ten dode opgeschreven. In de eerste plaats die andere
 • wereld waarin hij thuis zou zijn. En als gevolg daarvan dat die
 • *theos* uit dat hemelse domein afgedaald zou zijn om in dit
 • ondermaanse 'het vlees aan te nemen'.
 • We mogen dus de belijdenis van Jezus uit Nazaret als zoon van
 • God niet langer theïstisch verstaan, we moeten terug naar de
 • betekenis die de uitdrukking oorspronkelijk had; dit is in het
 • Oude Testament. Daar dacht geen mens bij die uitdrukking aan
 • een vleesgeworden *theos*. 'Zoon van God' doelde er uitsluitend
 • op gelijkenis met Jahweh of op intimiteit met hem of op

Jahweh's bijzondere zorg voor een mens. Zo heet bij de profeet Osee (11,1) het volk Israël 'zoon van God', in Psalm 2 en 101 heet de koning van Israël zo en in Job (1,6) de leden van Jahweh's hofhouding.

En die spreekwijze leeft voort in het Nieuwe Testament. Zo noemt Paulus in zijn brieven aan de Romeinen en de Galaten de christenen zonen Gods en bij Lukas heet Adam, als laatste schakel in Jezus' stamboom, zoon van God. Dan is 'enige zoon' of 'geliefde zoon' een spreekwijze van de eerste christenen voor Jezus' unieke intimiteit met het Mysterie dat hij met de beeldtaal 'Vader' aansprak.

Die unieke intimiteit uitte zich bij hem als onbeperkte toewending tot mensen, loutere uitstraling, zonder terugkeer op zichzelf. Wie hem zag, zag de Oerliefde aan het werk. En het vanzelfsprekende antwoord van de echte Godzoekers was hem volgen. In Jezus van Nazaret zagen ze de weg opengaan en bij het volgen van die weg ervoeren ze een vervulling die hen spontaan ertoe bracht anderen deelgenoot daarin te willen maken. De dogmatische formuleringen van Nicea en Constantinopel vertaalden later die ontdekking in theïstische categorieën, waarvan de houdbaarheid met de doorbraak van de moderniteit ten einde gegaan is.

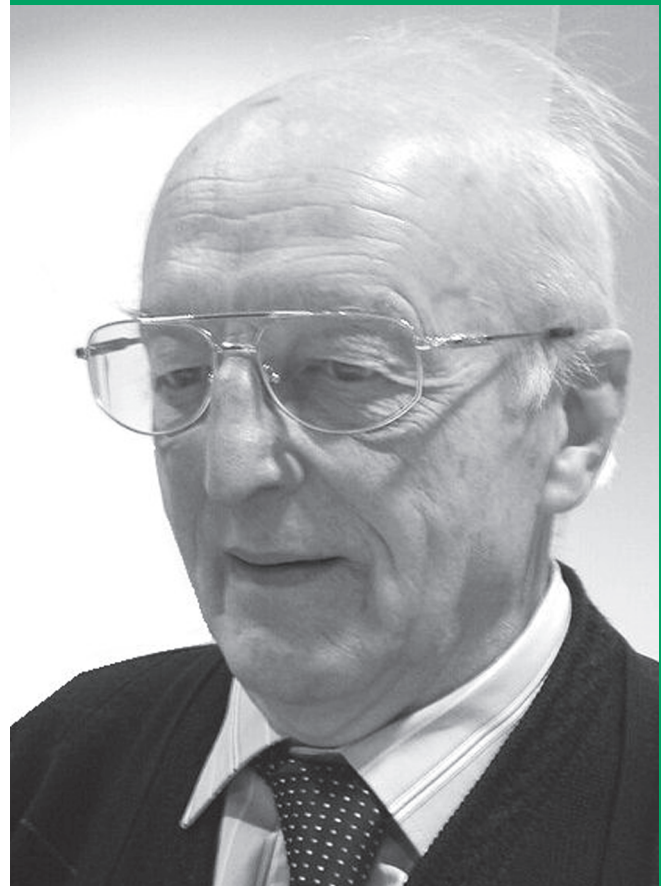
Onoverzienbare gevolgen

Dat heeft uiteraard onoverzienbare gevolgen. Zonder *theos* verdwijnt om te beginnen de cultus, die immers alleen de afspiegeling is van de onderdanige verering van menselijke machtsfiguren. Dan verdwijnt ook de liturgie zoals we ze kennen, hoe esthetisch rijk die ook mag zijn, want ze is wezenlijk het protocol van die cultus. Ook verdwijnen de sacramenten, die menselijke rituelen tot bijzondere cultusvormen met halfmagische eigenschappen heten te verheffen. En eveneens verdwijnt een ethiek van door de *theos* uitgevaardigde en gesanctioneerde wetten, en zo ook verdwijnt de uit den hoge neerdalende macht en onfeilbaarheid waarop kerkleiders zich beroepen.

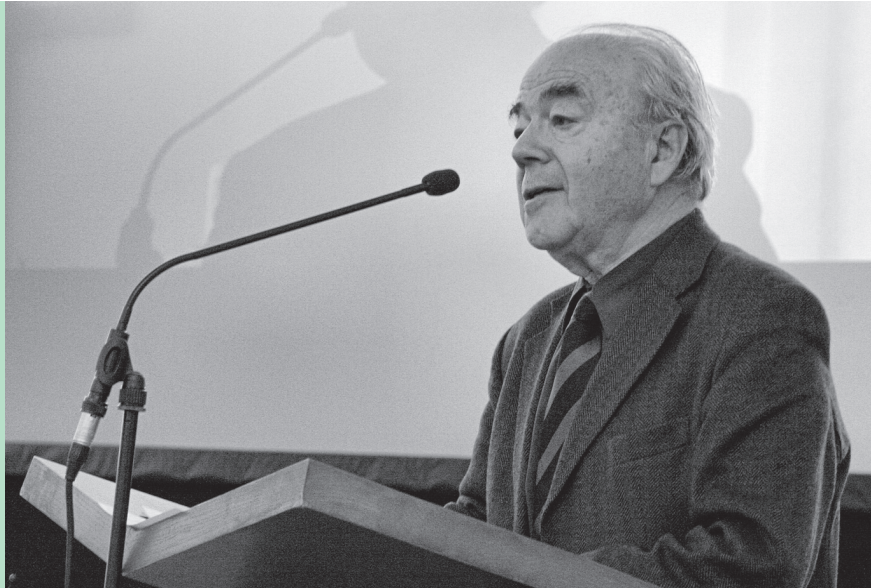
De moderniteit betekent kort en goed het onherroepelijk einde van het theïstische kerkgewaad waarin het geloof in God en in Jezus van Nazaret zich in de voormoderne wereld gekleed heeft. Ze betekent daarom allerm minst het einde van dat geloof. Voor de moderne gelovige blijft Jezus de rijkste zelfopenbaring van de Oerliefde, en de kerk de menselijke gemeenschap van hen die zich door hem hebben laten aanspreken en samen proberen te doen wat hij voorgedaan heeft: zaveloos mens voor anderen te zijn. Welke gelovige gedaante kerk, gebed, liturgie, ethiek, hiërarchie na die verdwijning kunnen aannemen, is een verhaal apart.

Roger Charles Lenaers (Oostende, 1925) schrijver van nevenstaand artikel, is sinds 1942 lid van de Belgische jezuiten. Hij studeerde filosofie, theologie en klassieke talen. Hij is sinds 1995 pastoor in Vorderhornbach en Hinterhornbach (Lechtal, Tirol). Als classicus specialiseerde hij zich in de didaktiek van de Oude Talen. Als theoloog was hij actief als godsdienstleraar in het voortgezet onderwijs en in de opleiding van toekomstige godsdienstleraresen. Zijn speciale interesse gaat uit naar de vragen die de moderniteit en de secularisatie aan het geloof stellen, moderniteit hier verstaan als de westerse levensbeschouwing die met de Verlichting ontstaan is, als vrucht van de moderne wetenschappen en het humanisme van de Renaissance. Zijn meest opzienbarende boek is het recente "Al is er geen God-in-den-hoge" (Berneboek, 2009).

Hermann Häring tijdens zijn toespraak: "Tenslotte heeft Noah de ark gebouwd, voordat de grote vloed is gekomen."

Op basis van zijn toespraak had Hermann Häring een aantal statements geformuleerd, die in de middagsessie van het congres konden dienen als opstapjes voor de discussie. Op deze bladzijde die statements.

1. EEN VERNIEUWDE KERK

Rome is bevangen door de vrees voor relativisme en chaos, daarom wordt telkens opgeroepen om te volharden in de oude Romeinse continuïteit. Desondanks heeft er in de 'verborgen' kerk sinds Vaticanum II een proces van intensieve vernieuwing plaatsgevonden. Zij heeft de cocon van de Middeleeuwen afgestroopt en vindt de ware continuïteit terug.

2. NIEUWE VORMEN VAN LITURGIE

Met veel creativiteit en fantasie zijn de laatste decennia nieuwe liturgische vormen ontwikkeld. Hun kwaliteit wordt afgemeten aan de manier waarop ze omgaan met de grote vragen van het menselijk bestaan. Zij sluiten traditionele vormen niet per se uit, maar vullen deze aan en fungeren als kritiek op een triomfalistisch en naar binnen gericht sacramentalisme.

3. DE GEMEENSCHAP VAN GEDOOPTEN VIERT

In eerste instantie zijn kerk en christelijke gemeente een gemeenschap van gedoopten, over wie de Geest is uitgestort. Deze overtuiging dient het uitgangspunt te zijn voor kerkleiding en ambtelijke structuren. Autoritaire en sacramentalistische structuren zijn niet van christelijke oorsprong. Het actuele priestertekort kan ertoe bijdragen dit opnieuw te ontdekken.

4. HET HEILIGE ALS KERKELIJK MONOPOLIE

In de loop der eeuwen heeft de katholieke kerk het heilige aan politieke macht en uiterlijke tekens gekoppeld, tot een binnenkerkelijk monopolie gemaakt, en daardoor de processen van secularisatie ondersteund. Het heilige moet weer in het alledaagse leven worden gezocht en mag daar ook worden ervaren.

5. VERNIEUWING OF NOSTALGIE

"De zalving, die u van Hem ontvangen hebt blijft u bij, u hebt geen andere leraar nodig" (1 Joh 2:27). Deze democratische overtuiging staat in conflict met de nostalgische gevoelens, ook van kerkcritici die hun rouwverwerking eindelijk moeten voltooien.

6. RISICO'S NIET OVER HET HOOFD ZIEN

De radicale hervorming van de (katholieke) kerk is niet zonder risico. Daarom moeten vastbeslotenheid, prudentie, een intensieve communicatie en de uitwisseling met andere landen hand in hand gaan. Verkeerd zijn echter de uittocht uit de kerk of de berusting in de situatie. Bij het eerste verdwijnt alle invloed, bij het tweede alle leven.

7. DUS WAT TE DOEN?

- (1) een nieuw zelfbewustzijn (Rome en bisschoppen dragen de bewijslast);
- (2) concrete en functioneel doeltreffende ideeën ontwikkelen;
- (3) een strategisch berekende publiciteit opbouwen;
- (4) basisregels van kerkelijk handelen bewaken (trefwoorden: ervaring van het heilige, presentie van het Evangelie, solidaire levenspraktijk, zorg voor handelingsbekwaamheid);
- (5) uitwisseling met niet-katholieke kerken;
- (6) op zoek gaan naar jonge mensen.

Gezien de actuele crisis moet *nu* worden gehandeld. Tenslotte heeft Noah de ark gebouwd, voordat de grote vloed is gekomen.

De vraag is gebleven:

WIE NEEMT DE FAKKEL OVER?

Waar blijft de beslissende bevrijdingsslag, die voor kritisch katholieken een eigen, constructieve en creatieve weg naar een nieuwe toekomst opent? Wie nemen in de katholieke kerk de fakkel van de vernieuwing over?

De voorzitters van de organiserende verenigingen. Van links: Erik Jurgens (Mariënborg) en Hein de Jong (GOP); rechts de spreker Hermann Häring.

Om misschien een antwoord te krijgen op deze en soortgelijke vragen waren op 16 oktober jl. zo'n 240 Mariënborgers en andere kritische gelovigen naar het congres in de Utrechtse Janskerk gekomen. Omdat de brandweer een groter aantal niet toeliet, was de organisatie gedwongen geweest om het inschrijvingsformulier voortijdig van de website te halen. Belangstelling genoeg dus.

Twee sprekers: de emeritus hoogleraar theologie Hermann Häring en Angela Berlis, theoloog en priester van de Oud-Katholieke Kerk, ontwikkelden interessante en boeiende gedachten. Ruimtegebrek noopt hier tot alleen deze vermelding. Van Häring kan men op de bladzijde hiernaast in elk geval de statements lezen, bedoeld ter ondersteuning van de namiddaggesprekken. Daarvan gingen voor menigeen gedeeltes verloren vanwege de galmende geluidsinstallatie en de echoënde kerkgewelven. En ook op het grote scherm, waarop de sprekers werden geprojecteerd, waren alleen schimmen te zien. De techniek liet het afweten. Zouden de beheerders van de Janskerk niet eens een deskundige geluidsadviseur kunnen uitnodigen? En een beetje beeldtechnicus had toch tevoren al kunnen uitleggen dat je op een groot scherm niets ziet, wanneer je dat scherm in het volle zonlicht zet.

Heel belangrijk was de nieuwe figuur: de organisatie van het congres door twee verenigingen gezamenlijk, te weten Mariënborg van kritisch katholieken en het niet minder kritische GOP, vereniging tot vernieuwing van het kerkelijk ambt. Deze gezamenlijkheid bracht de Acht Meidagen van weleer in herinnering en verdient verder te worden uitgebreid. "L'union fait la force"! Blijft tenslotte wel de vraag: Wie nemen de fakkel nu over? En wat houdt die fakkel dan precies in? De volledige teksten van de beide sprekers zijn na te lezen op, of desgewenst te downloaden van de Mariënborg-website. Wie niet beschikt over een pc kan bij het secretariaat een uitdraai aanvragen (voor adressen zie colofon, blz.2). – LvG

HET KRUIS

Ordinair marteltuig of beroemd ereteken

Het Europese Hof voor de Rechten van de Mens besloot vorig jaar om deze tijd om het gebruik van religieuze symbolen, zoals het kruis, in openbare gebouwen te verbieden. Italiaanse scholen tekenden daartegen protest aan. In veel Nederlandse huizen en scholen hangt ook wel een crucifix, een kruisbeeld, in overwegend katholieke streken soms ook langs de openbare weg en in een katholieke kerk vaak op verschillende plekken.

En wat denken wij dan daarbij? Fijn dat het er hangt, dat kruis is mijn verlossing? Of is het juist grote onzin om die gewelddadige dood als oorzaak van mijn redding te zien? Met andere woorden: is het kruis echt iets om op te roemen (zoals Paulus doet in zijn brief aan de Galaten) of juist om het te verafschuwen? Een ereteken of een ordinair martelwerktuig? Want, eerlijk, wie zou er zelf graag zo bijhangen?

Een verkeersongeluk. Blikshade, chaos, gekerm, een dode. Afschuwelijk om aan te zien. Uit piëteit leggen hulpverleners gauw een laken over die pasgestorven mens. Maar ja, het gebeuren is wel een publiek feit. Er worden foto's gemaakt. De volgende dag staan die in de krant. En de familie van de dode verzucht: waarom moet dat nou? Is het zo al niet erg genoeg?

Het uur nul

Het moment van sterven is een huiveringwekkend en intiem gebeuren, waar hoogstens de meest dierbaren getuigen van mogen zijn. Al het andere volk behoort op eerbiedige afstand te blijven en moet ook achteraf geen borende vragen stellen. Over het algemeen bestaat er wel begrip voor deze terughoudendheid ten aanzien van dat unieke moment, dat doodzekere dieptepunt, het uur nul in het mensenleven. Alle mensen die vóór ons leefden, hebben dat moment reeds achter de rug, ook Jezus van Nazaret. Maar bij hem is er wel iets bijzonders aan de hand. Zijn uur nul was volgens het evangelie 'omstreeks het negende uur', zeg maar drie uur in de middag, op die vrijdag, op die heuvel bij Jeruzalem. Daar was geen terughoudendheid, maar een nieuwsgierig glurende menigte, niet alleen toen, maar ook na dat moment, de eeuwen door, tot op de dag van vandaag. Want ook al waren er toen geen fotografen en journalisten bij, toch wordt dat verschrikkelijke gebeuren, in alle mogelijke standen en variaties en met veel omhaal van woorden en toonaarden, met verve tot in

de kleinste details geschilderd en uitvergroot. J.S. Bach zette het op muziek. In veel kerken wordt het jaarlijks verteld.

Dat doet men niet zozeer om het erge van dat gebeuren aan de kaak te stellen, maar vooral om, naar men zegt, het verlossende van dat sterven uit te beelden. Er is minder een gevoel van schaamte om wat daar aangericht werd, maar veel meer van trots en fierheid in de zin van: met het kruis hebben wij de waarheid in pacht. En dat moordtuig met Hem eraan wordt alom opgehangen en vereerd. Men bewierookt het triomfantelijk en draagt het als versiering en heilsteken om de hals. Zo is men die bewuste Vrijdag van dat bedroevende uur nul niet de Slechte gaan noemen, maar zelfs de Goede.

Ach ja, we kennen de redenering: Jezus móest dit alles ondergaan om ons met God te verzoenen; de profeet Jesaja en vele anderen hadden het er reeds over. Want God scheen het zo te willen. Wij klappen in de handjes en zeggen: hoera, het is volbracht. Hij is eens gestorven en heeft ons daarmee voor eeuwig verlost!

Abraham dan toch weer fout is gegaan, moet dit ene kruis dan maar dienen om het afschuwelijke van dit foute gedoe aan de kaak te stellen en om iedereen op het hart te drukken: 'In Gods naam nooit meer iemand kruisigen', zodat er nooit meer een kruisweg te gaan zal zijn. Want alle kruisen moeten weg, de wereld uit en mogen nergens meer voorkomen. Net als het beeld van Zadkine van de verwoeste stad Rotterdam dat zoiets zegt als: dat bombardement zal nooit meer mogen gebeuren. En is de uitspraak van Jezus: "Het is volbracht" inderdaad het einde van elk ander kruis geworden? Nee, omdat men te veel op zijn beloop laat en te weinig in de gaten heeft welke processen van uitbuiting, knechting en vernedering in de loop van de geschiedenis tot op de dag van vandaag plaatsvinden. Elke wereldburger speelt voortdurend Goede Vrijdag mee.

En dat moordtuig met Hem eraan wordt alom opgehangen en vereerd. Men bewierookt het triomfantelijk en draagt het als versiering en heilsteken om de hals.

Een Goede Vrijdagmoord

Maar is het geen onzin om in dit hele gebeuren de wil van God naar voren te schuiven? Wordt het niet hoog tijd dat we afscheid nemen van deze redenering? Een en ander is toch duidelijk uitgevoerd door vrije ménsen en zijn zij dan niet de eigenlijk verantwoordelijken? Heeft God niet reeds tegen Abraham gezegd: 'Nee, geen mens slachten en offeren om mij een plezier te doen. Dat is mij een heidense gruwel!' En nu zou Hij dan toch weer het bloed van zijn meestgeliefde Zoon opeisen...? Nee. Want bij nader toezien wordt Jezus juist door mensen de kruisweg opgestuurd. Die mensen zijn verdeeld in belangengroepen. Slechts enkelen volgen hem meelevend en meelijdend op zijn kruisweg. Op die zogenoemde Goede Vrijdag werd een moord gepleegd op de Dienstknecht van velen, zoals hij vaak wordt beschouwd. In de mensengeschiedenis mag zoiets nooit nog eens voorkomen. Eén keer is al te veel. En nu het ondanks de waarschuwing aan

Op Haïti bleef het crucifix tijdens de aardbeving temidden van de puinhopen overeind.

Baanbrekend voorbeeld

Alleen mensen die de ogen open hebben en de moed hebben tegen de stroom in te zwemmen, kunnen het kruis pas echt de wereld uithelpen. Een aantal jaren geleden was dat bijvoorbeeld Carmen

EEN LEEG KRUIS ALS SYMBOOL IS BETER

De Romeinen kenden als doodstraf de kruisiging. De veroordeelde werd met handen en voeten aan een kruis vastgetimmerd, tot de dood erop volgde. Uit de bijbel weten we dat deze straf ook Jezus Christus is overkomen. Sindsdien is het crucifix, het kruis, al dan niet met hem er nog aange-nageld, het religieus symbool geworden van het christendom.

Nu eens even verder fantaseren, gewoon voor de gedachtevorming:

Stel dat de Romeinen de gewoonte hadden om de doodstraf per guillotine te voltrekken: stonden er dan nu naast de televisie in de christelijke huiskamers kleine reproducties daarvan met een kereltje onder het hakmes? Stel dat de Romeinen de doodstraf door verdrinking hadden gepraktiseerd: stond daar nu op die kast wellicht een aquariumpje met een drenkelingetje? Stel dat de Romeinen als doodstraf een elektrische stoel hadden kunnen hebben: stond dan nu in alle

katholieke scholen zo'n klein stoeltje op de vitrinekast met daarin een vastgesnoerd ventje? En nu kunt u verder zelf andere executie-mogelijkheden bedenken: de galg, de kogel, vierendelen, opblazen, enz.

In feite hebben we nu echter als symbool overal het kruis, van gedecolleteerde meisjeshals tot een Limburgse landweg. Maar hoewel het kruis dus het symbool is geworden, moeten we wel beseffen dat in de eerste drie eeuwen van het christendom de gelovigen het zonder een kruis-met-corpus hebben gedaan. Pas bij het begin van de middeleeuwen raakte de samenleving meer en meer onder de indruk van die bloedige terechtstelling en begon die steeds vaker af te beelden. Geen wonder ook, want na de ineenstorting van het Romeinse Rijk begonnen er eeuwen van ruzies en oorlogen met veel bloedvergieten. Bloedvergieten heeft soms wel degelijk zin, zei men toen, kijk maar naar de kruisiging van Christus: wij zijn erdoor verlost. Even ervan afgezien of dat laatste theologisch nog wel houdbaar is, we moeten toch nog maar eens naar 'ons' symbool kijken. Stel dat een

bewind, bijvoorbeeld in Noord-Korea, morgen zou besluiten om een aantal gevangenen te kruisigen, dan zou heel de christelijke wereld protesteren tegen deze inhumane doodstraf. Ook Amnesty International zou in het geweer komen, en er kwamen boycotdiscussies in de Veiligheidsraad en in diverse parlementen. Maar nu christenen de hele wereld volhangen met kruisen met daaraan vast een zo goed als naakte kerel, soms helemaal bloeddoorlopen, zwijgt iedereen. Dat is nl. vrijheid van godsdienst. Theologisch is dit symbool van de middeleeuwse christelijke bloed-

religie tegenwoordig niet meer houdbaar. Christelijk geloven heeft alleen zin, als je wilt aannemen dat Christus is verzezen en dat wij dat 'straks' ook mogen doen. "Als Christus niet is verzezen, is uw geloof waardeloos", zegt Paulus (1 Kor, 15,17). Geloven dat Christus voor onze zonden is gestorven, is onzinnig. Wel, dat hij is verzezen, of althans voortleeft in de mensengeschiedenis. Moderne chris-

Steeds vaker proberen hedendaagse kunstenaars Jezus Christus bij zijn levenseinde niet af te beelden als een doodgemartelde aan een kruis, maar als een uit de kruisdood verzezene.

telijke kunstenaars proberen dat dan ook tot uitdrukking te brengen als ze de gekruisigde afbeelden; hij ziet er dan uit als de verzezene.

Mijn conclusie: mogen christenen het kruis als symbool hanteren? Ja, maar alleen als symbool, als pictogram. Het lege kruishout dus. En het corpus, de semi-naakte bloed-Christus, moet vervangen worden door een figuur die associeert met verrijzenis. Die biedt tenminste perspectief. Daarin geloven christenen, niet in gemartel.

Gloria Quintana uit Chili. Zij zette zich in voor een menswaardig vaderland. Op 2 juli 1986 werd zij samen met haar vriend Rodrigo Rojas door soldaten van Pinochet met benzine overgoten en in brand gestoken. Vijftien kilometer buiten de stad werden ze langs de weg gedumpt. Rodrigo stierf eraan, maar Carmen overleefde deze kruisiging. Met verminkt gezicht is zij een levende gekruisigde geworden en stelt zij wereldwijd elke vorm van kruisiging aan de kaak.

Zo waren of zijn ook in onze dagen veel dapperen bezig om de wereld van mensenleed te verlossen en heelmaker te zijn. Mensen als Mahatma Gandhi, Moeder Teresa, Oscar Romero, Nelson Mandela, Abbé Pierre, Dorothee Sölle, Majoor Bosshardt, bisschop Willem Bekkers, Dietrich Bonhoeffer en Hans Küng zijn enkelen die tegen de ordinaire stroom van de uitgeholde paden en versleten gewoonten durfden in te gaan. En het kruis geeft hun en hun navolgers in onze dagen de kracht om de huidige zonden in de wereld te blijven wegnemen. Niet met wierook en vrome praat, maar metterdaad!

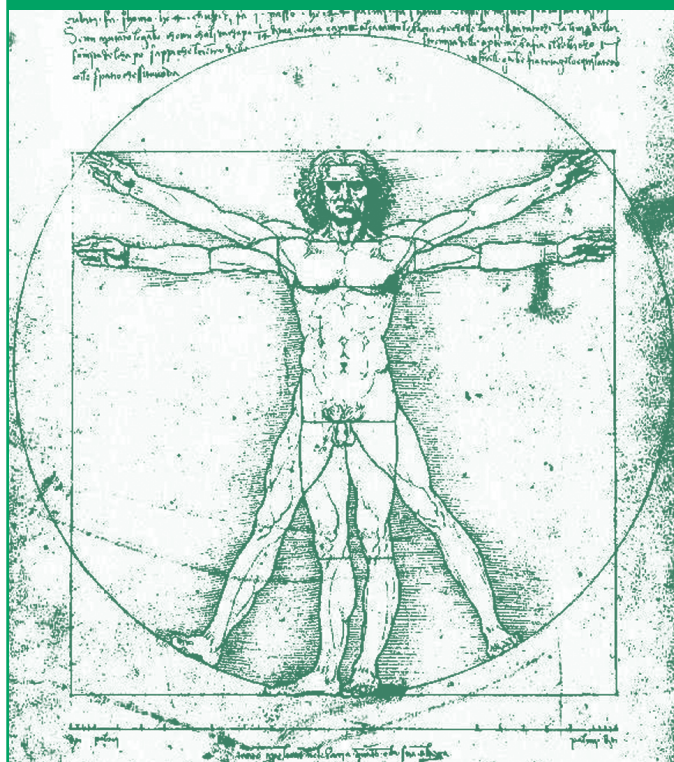
De opvatting dat Jezus zich door zijn dood op het kruis opgeofferd heeft om de mensheid met een hogere macht (God?) te verzoenen en daardoor de mensen te verlossen van alle kwaad, is een theologisch sausje over een in feite ordinaire barbaarsheidense overtuiging die we in onze westers-christelijke geloofscultuur eindelijk achterwege moeten laten. Het is namelijk niet zijn dood, maar juist zijn voorbeeldige manier van léven – in woord en daad – waardoor hij als gids en pionier ons naar een humanere wereld geloodst heeft. Voor die eeuwige weldaad had hij warempel een mooiere wijze van sterven verdiend. Dat heeft hij trouwens, tijdens zijn door hem zelf geënceneerd afscheid, ook duidelijk aangegeven met zijn liefdesmaaltijd. Dat is zijn apotheose en eyeopener voor ons. Want hij zei toen uitdrukkelijk: doe ook zo en dan komt het wel goed met jullie!

Kruis als subliem symbool

Maar ja, het kruis is en blijft een feit en als kruisbeeld en kruisteken een subliem symbool. Het bestaat namelijk uit een verticale en een horizontale balk. Zo gezien stelt het de ideale mens voor: verticaal, rechtopstaand, goed geaard, rechtschapen en met een antenne naar het hogere; horizontaal, met uitgestrekte omarmende handen sociaal verbonden met al wat leeft. Zo tekende Leonardo da Vinci *de mens*. Zijn schets is al eens per raket de ruimte ingeschoten, zodat eventuele Marsbewoners of andere ruimtewezens kunnen bekijken hoe wij op aarde eruitzien. Het menselijk hart is het kruispunt waar beide gebaren samenkomen en het middelpunt dat alles staande en gaande houdt. In deze zin overstijgt het kruisteken het christelijk geloof en is het een universeel teken van de mens op zijn mooist, dat tevens als levensprogramma geldt voor elke mens om met hart en ziel een zegen voor elkaar te zijn.

Leonardo da Vinci beeldde met zijn 'Man van Vitruvius' de mens af in kruisvorm. De tekening is de ruimte ingeschoten, zodat eventuele Mars- of andere ruimtewezens kunnen zien hoe wij eruitzien.

GELOVEN BUITEN DE ORDE

In het Wetboek van Canoniek Recht van de Rooms-Katholieke Kerk staat een mooi artikel: *“Christengelovigen zijn zij die, door het doopsel in Christus ingelijfd, tot volk van God gemaakt, en aldus aan de priesterlijke, profetische en koninklijke taak van Christus op hun wijze deelachtig, ieder volgens zijn eigen plaats geroepen worden de zending uit te voeren die God aan de Kerk ter vervulling in de wereld toevertrouwd heeft.”*

Een professionele jurist moet maar vertellen wat dit artikel (canon 204) allemaal te betekenen heeft, maar uit de feitelijke praktijk weten we dat de Kerk het doopsel van (de meeste) protestants-christelijke geloofsgemeenschappen erkent, en dat een protestant die tot de Rooms-Katholieke Kerk wil toetreden, niet opnieuw hoeft te worden gedoopt. Dat betekent dat de Kerk iemand die waar dan ook wordt gedoopt, ziet als een van haar leden. Ik ken mensen die zich aan die visie ergeren omdat zij die zien als een vorm van inpalmen. Niettemin respecteert de Rooms-Katholieke Kerk het als de gedoopte lid wordt van een andere christelijke geloofsgemeenschap en veroordeelt zo iemand niet als die zich niet houdt aan de orde van het rooms-katholiek kerkelijk wetboek.

Buitenkerkelijke orde

Er zijn dus naar de opvattingen van de Rooms-Katholieke Kerk kerkleden die buiten de kerkelijke orde vallen. Zo stelt de Kerk dat van mensen die protestants-christelijk gedoopt zijn, niet mag worden verwacht dat ze daarom zouden moeten trouwen voor een priester of diaken als kerkelijk gekwalificeerde getuige. Een dergelijk huwelijk, alleen voor de ambtenaar van de burgerlijke stand, wordt beschouwd als een kerkelijk geldig huwelijk – terecht overigens, denk ik, omdat de eerbied voor het sacrament van het doopsel de aanvaarding bepaalt ten gunste van de eerbied voor iemands keuze, als lid van de gemeenschap van christengelovigen.

Waarom is dat interessant? Omdat er kennelijk een buitenkerkelijke orde is. Het kerkelijk wetboek is

een eerlijke poging om de geest van het evangelie in definiëring en regelgeving (voor zover mogelijk) onder te brengen, maar toch blijkt het ook nodig om daarbuiten een orde te scheppen voor hen die buiten de Kerk naar de normen van het evangelie hun leven willen inrichten. Met andere woorden: gedrag of leefvormen die niet conform de kerkelijke orde zijn, kunnen gestalten van evangelisch leven zijn en, omgekeerd, gedrag of leefvormen die strikt volgens de kerkelijke orde zijn, kunnen eventueel evangelische normen geweld aandoen.

Het is vooral interessant omdat die overwegingen een einde kunnen maken aan veel discussies over de wijze waarop mensen gelovig zijn zodra zij van hun geloof blijf geven op een manier die buiten de kerkelijke orde valt. Neem als voorbeeld iets dat nogal vaak voorkomt: iemand die gescheiden is van de eerste partner en daarom niet zonder meer opnieuw kerkelijk kan trouwen, vindt gemakkelijk gehoor bij een pastor die het tweede huwelijk van een zegen voorziet, ja zelfs het jawoord aanhoort. Dat tweede huwelijk is dan buiten de kerkelijke orde gesloten, wat bijvoorbeeld te zien is aan het feit dat die pastor geen officiële papieren kan invullen. We zien het ook in geloofsgemeenschappen met een voorganger die buiten de kerkelijke orde zijn of haar werk doet, daar daadwerkelijk het evangelie verkondigt en viert wat Jezus heeft gevraagd te vieren. Het bestaat allemaal en de Rooms-Katholieke Kerk veroordeelt die mensen niet, althans niet openlijk, omdat zij weet dat het laatste woord over de morele waarde van een menselijke beslissing toekomt aan de beslisser zelf en aan niemand anders.

Persoonlijk geweten

Hoe dan ook, er is dus ook een buitenkerkelijke orde. De vraag is dan waar die orde beschreven is; in welk wetboek is dat te lezen? Het antwoord luidt: nergens, althans niet bij of in de Rooms-Katholieke Kerk. Maar toch, waar er reden is te spreken van een orde, moet er een norm zijn die die orde formuleert. En die norm bestaat, al was het alleen maar omdat niemand ervan uit mag gaan dat mensen normloos beslissingen nemen. De vraag is dan: waar die norm kan liggen, welke overtuiging een beslissing wettigt die genomen wordt in een buitenkerkelijke orde.

Ik denk dat die ligt in het *persoonlijk geweten*, dus daar waar elke mens een genomen keuze als goed kwalificeert. De Rooms-Katholieke Kerk honoreert dan ook dat persoonlijk geweten als de ‘instantie’ die het laatste woord spreekt over de morele betekenis van een keuze. Er is vrijheid van godsdienst, vrijheid van geweten, ook als een keuze buiten de officiële kerkelijke orde valt.

Ik moet hier denken aan mensen die in de katholieke kerk te

communie gaan, terwijl voorvallen uit hun leven volgens de Kerk hen daarvoor onwaardig maken, bijvoorbeeld als ze gescheiden zijn en hertrouwd, ongehuwd samenwonen, protestant zijn, de wekelijkse zondagsplicht niet nakomen, enzovoort. De officiële Kerk is het daarmee dan weliswaar niet eens, maar zal de mensen niet verketteren. (Trouwens, voor de duidelijkheid: het is priesters verboden iemand de communie weigeren, behalve in geval van provocatie). Zo gebeurt het dat katholieke kerken worden bezocht door een flinke groep mensen die verschillend geloven, maar op hun weg naar God terecht deelnemen aan de eredienst. Welnu, het is net die *persoonlijke weg naar God* die de norm is die een buitenkerkelijke orde formuleert. Laat niemand het recht van de individuele persoon betwisten een persoonlijke weg naar God te gaan, anders gezegd: iedereen heeft van een ander diens persoonlijke weg naar God te eerbiedigen.

Gelijkgestemde groep

Tot zover is het aanvaardbaar, denk (hoop) ik, voor iedereen, ook voor de kerkelijke overheid. Maar het wordt wellicht anders als de we niet langer de persoonlijke weg naar God voor ogen hebben, maar een groep van gelijkgestemden, van mensen die het geloof met elkaar delen, aan eenzelfde eredienst deelnemen en elkaar daarin herkennen. Ieders persoonlijke weg wordt een weg van de groep, even persoonlijk als voor de individuele persoon. Ook dan kan er sprake zijn van een buitenkerkelijke orde die de Heer dient, want waar het persoonlijke geweten respect ontvangt, dient het ook te gebeuren waar een groep de norm aanreikt.

Ik denk aan een eucharistieviering waarin de voorganger geen gewijde ambtsdrager is. In zo'n geval is de vierende gemeenschap bijeen en doet wat Jezus van Nazaret heeft opgedragen toen Hij met zijn vrienden voor het laatst aan tafel was. De Rooms-Katholieke Kerk heeft in de loop van de tijd (eeuwen, mag je wel zeggen) de bevoegdheid omgeven met een aantal voorwaarden en beperkingen die gezien de ontwikkelingen binnen de Kerk niet onverstandig waren, maar onverlet laten dat ook een niet-gewijde voorganger met zijn gemeenschap kan doen wat Jezus van Nazaret ons heeft gevraagd. Die eredienst is beschreven in het evangelie, maar de verdediging daarvan vindt men (vanwege traditieargumenten) niet terug in het kerkelijk wetboek.

Hoe dan ook, ik denk dat elke gemeenschap die behoefte heeft aan een eucharistieviering, maar daar niet aan toe kan komen volgens de bestaande orde van de Rooms-Katholieke Kerk, een echte eucharistie viert en dat Jezus Christus onder het teken van brood en wijn in die vierende gemeenschap tegenwoordig komt.

Een voorval dat ik me herinner, betreft een man die 50 jaar getrouwd was en met zijn echtgenote en zijn kinderen thuis rond de tafel de eucharistie heeft gevierd, omdat de kinderen geen van allen er iets in zagen om de viering mee te maken in een kerk. Het was in de jaren '70, een onrustige tijd en dat zegt ook veel, maar de echtheid van die viering staat voor mij buiten twijfel. Zij was ongeldig naar de normering van het kerkelijk wetboek, maar dat betekent niet dat ze ook onecht was.

Ten slotte, het is interessant dat de Rooms-Katholieke Kerk haar leerstelling altijd brengt in de vorm van geboden en verboden, maar wie er zich niet aan houdt overkomt niets. Het gebod of verbod vertelt dan meer over de vraag hoe de Kerk denkt over datgene waarover het gebod of verbod gaat, maar tegelijk bewijst het dat de Kerk respect heeft voor de individuele keuze. Met een voorbeeld: het is verboden dat ongehuwd samenwonenden te communie te gaan. Toch gebeurt het massaal en de Kerk doet daar niets aan; ze respecteert het kennelijk, maar intussen laat ze door middel van een verbod wel weten hoe ze over ongehuwd samenwonen denkt. Misschien is het beter als de Kerk een leer verkondigt, maar dan ook alles vertelt, inclusief haar respect voor ieder die buiten de kerkelijke orde valt.

In India wordt op veel plaatsen de eucharistie gevierd in een landseigen vormgeving.

LITURGIE IS EEN ACTIVITEIT VAN HET VOLK

Er gaat geen dag voorbij of in een bisdom of parochie is er wel gekrakeel over iets wat mensen op liturgisch gebied doen, willen of niet willen. Niet zelden wordt dan door de betreffende kerkelijke autoriteiten waarschuwend of straffend opgetreden tegen liturgische praktijken die in hun ogen misdadige uitwassen zijn. Zo voelen veel lokale voorgangers, zangkoren en liturgische werkgroepen de hete adem in hun nek en dreigen zij, als het konijntje oog-in-oog met de slang, van schrik te verstarren en durven ze zich uit lijfsbehoud niet meer te bewegen. Hoe valt er in deze verderfelijke kramp nog met plezier te geloven en te leven?

Het is duidelijk dat liturgie velen bezighoudt en ter harte gaat. Heel welkom is dan ook het recente boek van de liturgiewetenschapper Gerard Lukken: *Met de rug naar het volk... Liturgie in het spanningsveld van restauratie en vernieuwing*. (Uitg. Abdij van Berne, Heeswijk 2010, 184 blz., € 19,50).

Liturgie vormt het middelpunt en de energiebron van geloof en gemeenschapsvorming. Het drama is dat zij op dit moment veelal als machtsmiddel misbruikt wordt om mensen te manipuleren en te

blijven knechten. Daarom is het goed om zich te realiseren wat liturgie van oorsprong is, namelijk – naar de Griekse woorden voor *volk* ('laos') en *werk* ('ergon') die eraan ten grondslag liggen – *de activiteit van het volk*

Dit volk is geen wilde en losgeslagen bende die er een puinhoop van maakt. Maar het bestaat uit mensen die gedoopt, gevormd en heel soms zelfs tot voorganger gewijd zijn. Dit betekent dat zij drievoudig sacramenteel gezalfd zijn met de kracht van de Goede Geest. Zo is elk lid van dit volk in principe geestbegaafd bezig in geloof en leven en dan ontstaat liturgische activiteit. Wanneer je dit van hogerhand dan toch weer gaat kortwieken of helemaal ontkennen, krijg je kreupele toestanden. Want die geest is als water, beweegt en stroomt. Als je tegen water een dam opwerpt, staat het stil en alle leven stikt erin. Totdat het de spuigaten uitloopt, de dam doorbreekt en het water een nieuwe bedding zoekt waardoor het een verfrissende zegen is voor het landschap.

Zo lees ik ook de reflectie van Gerard Lukken op de ontwikkeling die de katholieke liturgie in twintig eeuwen heeft doorgemaakt.

Indamming

Vanaf Jezus Christus begint die Geest mensen vooral rond een maaltijd te inspireren tot een fatsoenlijke manier van samenleven. Op den duur worden enkele regels geschreven die als wegwijzers voor velen kunnen dienen. Tijdens de verwarring van de Reformatie worden op het Concilie van Trente (16e eeuw) pas echt de puntjes op de i gezet. Sindsdien functioneert deze naar Trente genoemde 'tridentijnse' liturgie als een dam die geloof en liturgie in vaste formuleringen gefixeerd houdt. Die indamming houdt zelfs stand in de stormachtige tijden van de Verlichting en de Franse Revolutie, waarin de intellectuele en politieke wereld van het volk in beweging komt. Hoelang kan het sacrale bolwerk van de onaardse eeuwige waarheden nog tegen de druk van het profane leven standhouden?

In het begin van de twintigste eeuw komt er beweging in de liturgie en al gauw wordt het een verfrissende stroming van velen die de ingedamde en vastgeroeste rituelen te lijf gaan. Op het Tweede Vaticaans Concilie (1962-'65) wordt de dam eindelijk doorbroken en kan men, bevrijd van mufte ballast en triomfantelijke hoogdraverij, aan het feitelijk menselijke leven een verfrissende liturgische vorm geven.

Sommige dambewakers in het Vaticaan schrikken zich lam, voelen hun macht teniet gedaan en willen de stroom tegenhouden. Rond bisschop Marcel Lefebvre verzamelen zich enkelen die de nostalgie van het rustige water van weleer koesteren en samen een binnenmeertje vormen. De Liturgische Beweging gaat intussen verder en besproeit veelzijdig het landschap van het Volk Gods Onderweg. Dit gebeurt vanuit de diepe overtuiging dat 'gelooven en vieren' niet iets is dat als een bovenaards magisch iets op ons aardse leven neerdaalt, maar dat het juist vanuit ons sociaal en politiek bezig-zijn een vorm is om dat leven alvast hier en nu als een bovenaards gebeuren te laten oplichten.

Tegenbeweging

Wel ingewikkeld allemaal en erg vermoeiend, denken enkelen. Dan was het vroeger toch leuker, theaterler en overzichtelijker. Ja, dat dacht Lefebvre al eerder. Maar niet alleen hij, ook mensen in het Vaticaan willen graag hun oude glorie en macht terugveroveren. Met name de uitzonderlijke hoogpriesterlijke overmacht moet weer uit de verf komen. Als vanouds worden priesterwijding en celibaat ingezet om de losgeslagen geest van het volk in de tang te nemen. Het is alsof ze de Rijndelta willen terugvoeren naar de Bodensee, en bij Schaffhausen geen waterval meer, maar een dam. Het is een touwtrekkerij van jewelste. Welke stroming gaat het winnen?

Dan gebeurt er op 7 juli 2007 iets opmerkelijks. Paus Benedictus XVI verzoent zich met Lefebvre. Als paus is hij plotseling de kardinale spil die de restauratie stimuleert en uitdrukkelijk verder aanstuurt. Zo is de tegenbeweging op dit moment feller dan ooit bezig om op liturgisch gebied

..... ○

de nieuwste beperkingen rond gezang, gebed en symbolen op de goegemeente af te vuren. Daardoor wordt in feite de Geest van het Tweede Vaticaans Concilie geestdood gemaakt. Laat een zichzelf respecterend en kritisch katholiek dat zomaar gebeuren?

In de vernieuwende beweging van dat concilie dienen we dus als volk Gods met liturgische vieringen gewoon door te gaan: dat is het pleidooi van Gerard Lukken. Daarbij wel kritisch kijken naar eigen fouten en zwakheden en waardige kwaliteit blijven bewaken en waarborgen, dat is ook hard nodig. Wanneer de gedegen en goed gedocumenteerde eerste hoofdstukken, over de geschiedenis van de liturgie teveel hoofdbrekens kosten, kan men ook meteen doorbladeren naar de laatste twee hoofdstukken waarin het hier en nu van onze liturgische beweging als een verblijdende lofzang uit de doeken wordt gedaan. Het boek van Gerard Lukken is overtuigend en daarom bijzonder aanbevolen!

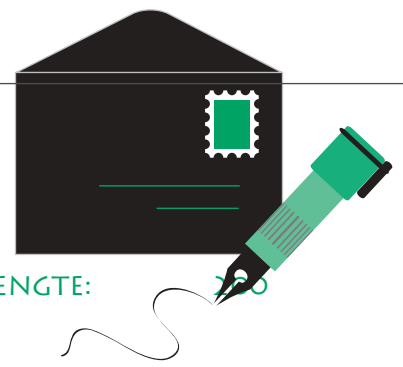
NIEUWE VORMEN VAN EUCHARISTISCHE LITURGIE

“U kent de huidige situatie beter dan ik: de ontevredenheid van de een, in wiens parochie geen zondagse eucharistie meer wordt gevierd, en de moed van anderen, die de smalle liturgische kaders reeds lang hebben verbreed. Er worden nieuwe vieringen gehouden bij diverse gelegenheden en voor verschillende groepen, katholiek en oecumenisch, interreligieuze en seculiere vieringen. Zij omvatten overwegingen en discussies, meditatie en dans. Hun kwaliteit wordt niet afgemeten aan de traditionele formules van het geloof, maar aan de manier waarop ze omgaan met de grote vragen van het menselijk bestaan. We durven dit te doen zonder een schuldig geweten, want gezien de eerste tijden van het christendom is deze open manier van vieren een legitieme mogelijkheid. (...)

We kunnen nieuwe vormen van liturgie vieren, beste vrienden. En natuurlijk behoort daar ook de viering van de Eucharistie bij, met de gedachtenis aan dood en opstanding, maar ook dat leerden we in de afgelopen decennia nieuw te verstaan. Ongemerkt hebben we reeds lange tijd afstand genomen van de oude liturgische beweging. Deze liturgie was nauwkeurig omschreven, met daarbij speciaal de verheffing van de voorganger die troonde boven de gemeente. ‘Actieve participatie’ werd begrepen als ‘bijwonen’, en de priester verscheen als de vertegenwoordiger van Jezus Christus zelf. (...)

We weten opnieuw: de gemeente staat aan de wieg van de eucharistie; zij is en blijft ervoor verantwoordelijk. Volgens Paulus is niet de geconsacreerde hostie, maar de kerk het lichaam van Christus. Wie dus, door de gemeenschap van gedoopten daartoe aangewezen, deze gemeenschap in staat stelt om te handelen, staat, ongeacht geslacht, levenssituatie of andere kwalificaties, in naam van Christus in hun midden. (...) Eucharistie hoeft geen grootkerkelijke eredienst te zijn zoals zij in bisschoppelijke kathedralen vorm heeft gekregen. In principe kan de Eucharistie overal plaats vinden waar christenvrouwen en mannen samenkomen. De lokale gemeenschap is de kern, van waaruit deze viering leeft. (...) Het tweede Vaticaans Concilie heeft ondubbelzinnig aangetoond dat het Volk van God als geheel voorafgaat aan een eventuele interne structurering. In een tijd waarin het hele klerikale systeem op instorten staat, wordt het toch tijd om te vragen naar de vermeende kleren van de keizer. Wanneer vandaag bisschoppen en priesters de volmacht van hun ambt willen laten gelden, dan moeten ze ook de bewijslast daarvan op zich nemen.”

**Dr. Hermann Häring
in zijn rede tijdens het Mariënborg-congres
Utrecht, 16 oktober 2010.**

PER POST OF E-MAIL VERWELKOMT DE REDACTIE REACTIES EN BIJDRAGEN VAN DE LEZERS. ZIJ BLIJFT EVENWEL HET RECHT HOUDEN DEZE AL DAN NIET OF SLECHTS GEDEELTELIJK TE PLAATSEN. EN PLAATSIING BETEKEN NIET PER SE, DAT DE REDACTIE MET HET GESCHREVENE INSTEMT. IDEALE LENGTE: 200 À 300 WOORDEN.

DE PERIFERIE VAN HET AVONDMAAL

Ik vind het onvergeeflijk jammer dat het Laatste Avondmaal onjuist wordt geaccentueerd, althans zoals ik het meen te zien. We leven al enige eeuwen wat in de periferie van het avondmaalgebeuren (aanbidden, processies enz.). Wat deed Christus feitelijk? Hij nam brood en wijn voor zich en zei: "Dit is mijn Lichaam en Bloed". Hij was daarmee voor zijn apostelen in het brood en de wijn aanwezig. Niet in die zin dat het substantieel veranderde maar wel feitelijk. Je zou het met een foto kunnen vergelijken, waarin iemand voor jou feitelijk aanwezig is. (Maar er waren toen nog geen foto's). En daarna deelde hij zichzelf uit onder zijn apostelen. Hij deed daarmee symbolisch, wat hij reeds in zijn hele leven had voorgedaan. Hij zei daarna: "Dit moeten jullie later ook doen." Je moet dus hem voor je brengen en daarna, door te eten en te drinken, je bereidheid tonen, net zoals hij, om jezelf te verdelen onder de mensen om je heen. Hij stelde een daad en nodigde zijn volgelingen uit ook zo'n daad te stellen. Bij zo'n daad past geen "Heer ik ben niet waardig"; dat slaat nergens op. En zo'n daad hoeft je niet elke week te stellen, in tegenstelling tot God loven en prijzen, wat altijd wel kan.

Ben Huisman, Joure

BEZIELD VERBAND

Jan Langelaan noemt in het vorige nummer (blz.3) "bezield verband" een term van Huub Oosterhuis, en inderdaad, Oosterhuis gebruikt die term. Maar hij heeft hem niet zelf bedacht. Dat deed Hendrik Marsman (1899-1940): "Ik sta alleen, geen God of maatschappij / die mijn bestaan betreft in een bezield verband, / geen horizon of zee, geen poovre korrel zand / in 't naamloos wel en wee der brandende woestijn. (In 'Verzameld werk', 1972, blz. 135; en in 'In een bezield verband - Nederlandse dichters op zoek naar zin', Red. Wiel Kusters, Gooi en Sticht, 1991). Zo gaat het met profeten: er wordt hun soms meer toegedicht dan hun toebehoort.

Joop Breukel, Oldenzaal

EIGENGEMAAKTE KERKBOEKJES

Onlangs waren we bij een uitvaart, niet in onze eigen parochiekerk en het viel me op, na het register getekend te hebben, dat ik geen boekjes zag. Een goede bekende van me, parochiaan in die kerk, vertelde me desgevraagd,

dat het beleid van de pastoor was om met zo weinig mogelijk boekjes te werken. Bij hoge uitzondering werden nog door de familie aangereikte boekjes gebruikt. Ook tijdens de weekendvieringen ontbraken boekjes. Voor de uitvaart van mijn overleden schoonvader hebben we samen met de pastor wel een boekje samengesteld. We kregen echter wel te horen dat het niet meer gebruikelijk was en dat de pastores bij voorkeur met een standaard gebedenboekje werken.

Voor een deel kan ik me die weerstand voorstellen. Pastores krijgen ook te maken met families die weinig kennis meer hebben van wat kerkelijk gebruikelijk is en met teksten en muziek aan komen zetten waar we grote vraagtekens bij mogen zetten.

De lijn van 'dat de kerk af wil van boekjes' die ik van sommige mensen al gehoord had en nu zelf ervaren heb, baart me toch enigszins zorgen. Het argument dat mensen beter opletten naar het woord dat de pastor spreekt en preekt, als ze niet met boekjes zitten te frutselen, betwijfel ik. Omdat ik regelmatig in de kerk kom en omdat ik een aantal standaard antwoordgebeden min of meer uit mijn hoofd ken, is een viering zonder boekje voor mij niet echt een probleem. Mensen van pakweg tien jaar jonger zie je rondkijken en ze weten niet wat er gaande is.

Nu leven we in een periode dat Kerk geen *moeten* meer is, maar *mogen* is geworden. Voor sommige mensen zelfs helaas een straf. Maar dat terzijde. Echter de mensen die nog wel komen, komen nog steeds om samen te vieren. Voor die mensen is het gemakkelijk om handvatten te hebben. Een boekje in de handen om mee te kunnen bidden. En natuurlijk kunnen wij zonder papier ook meebidden omdat we dat vroeger geleerd hebben. Maar de parochiaan die veertig jaar of jonger is, wil ook wat mee krijgen als hij in de kerk komt. Die komt ook om mee te doen. Als hij of zij tussen mensen zit die op de automatische piloot de antwoordgebeden opzeggen en zelf niet mee kan doen, dan voelt die persoon zich buitengesloten. Die komt niet meer terug. Geef hem een tastbare herinnering, een boekje om thuis nog eens na te lezen, een uitnodiging om terug te komen in plaats van een buitengesloten gevoel.

Gerrit Coppens, Veldhoven

WEER EEN CONCILIE

Toen het Tweede Vaticaans Concilie plaatsvond, was ik nog te jong om er iets van mee te krijgen. Maar later heb ik ongeveer alle documenten gelezen en begrepen hoe we de Kerk bij de tijd kunnen krijgen. Ik heb hier in onze parochie daar ook mijn best voor gedaan. Nu hoor ik onze bisschop de paus nakakelen, dat "het concilie vaak verkeerd geïnterpreteerd wordt". Bedoeld wordt: veel te vrij naar hun zin. Dus terug naar af? Ik hoop dat Mariënborg ons, leken, wil helpen bij ons verzet daartegen. Of moet er weer een concilie komen? Dan graag een niet-Vaticaans!

Mw. L. Gambarossa, Ariccia (It.)

De Italiaanse priester Paolo Padrini heeft het Romeins Missaal gelanceerd in de vorm van een iPad-applicatie. Lijkt hem handiger op het altaar dan dat dikke boek dat altijd weer de schrik is van jonge misdienaartjes, wanneer ze dat naar de andere kant van het altaar moeten dragen. Maar ja, de Vaticaanse Congregatie voor de Goddelijke Eredienst heeft al direct laten weten dat electronica en het sacrament van de eucharistie niet gecombineerd kunnen worden, evenmin als je kunt biechten per telefoon. Bovendien, dat missaal is in het Latijn en nog onder de vorige paus is al besloten dat de bestaande vertalingen in de volkstaal moeten worden herzien. Johannes Paulus II vond die namelijk vaak te vrij en gaf de opdracht om het Latijn veel exacter te volgen. Voor het Engelse taalgebied is de nieuwe vertaling al goedgekeurd en deze zal in november 2011 in gebruik genomen moeten worden. Er zijn in de Verenigde Staten echter nogal wat protesten gerezen tegen de nieuwe tekst. Het Latijn komt terug in de vorm van een nog onbekend Engels

dialect, zeggen de deskundigen. De Nederlandse vertaalcommissie (2 Nederlandse en 2 Vlaamse bisschoppen plus 4 medewerkers) vordert gestaag. Soms heeft ze bijna onoverkomelijke problemen. Het antwoord van het kerkvolk op 'De Heer zij met u' (*Dominus vobiscum*) moet weer worden: 'En met uw geest' (letterlijk van *Et cum spiritu tuo*). Zal dat kerkvolk dit snappen? Naar verluidt heeft de commissie hierover een hele middag gediscussieerd. En communicatiegangers moeten voortaan weer zeggen dat ze 'niet waardig zijn dat de Heer onder hun dak komt'. Vooral als ze de avond tevoren uit hun dak zijn gegaan. Maar ze zijn dan ook mooi onder de pannen. Waarna echt in de volkstaal: 'Zomaar een dak boven wat hoofden...'

Wordlid

BON VOOR OMWENTELING

De crisis in de kerk is de voorbode van een wereldwijde kerkomwenteling. "Mariënborg" wil daarover informeren en eraan bijdragen. Als vereniging en als tijdschrift. Voelt u daar ook wat voor? Sluit u aan bij onze gelederen:

De heer/mevrouw (a.u.b. aangeven wat van toepassing is)

Naam:

Adres:

Postcode en plaats:

- wordt lid van de vereniging Mariënborg en ontvangt vier keer per jaar 'Mariënborg', het tijdschrift van de vereniging (€ 30,- per jaar)
- abonneert zich op het tijdschrift 'Mariënborg' zonder lidmaatschap (€ 20,- per jaar)
- meldt zich voor drie proefnummers van het tijdschrift 'Mariënborg' (€ 5,-)
- is lid en wil een geschenkabonnement van drie nummers geven aan:

de heer / mevrouw (a.u.b. aangeven wat van toepassing is)

naam:

adres:

postcode en plaats:

Datum: Handtekening:

De (eventueel fotogekopieerde) ingevulde bon in gesloten envelop zonder postzegel opsturen naar:

Secretariaat Mariënborg – Antwoordnummer 223 – 3800 VB Amersfoort
of alle gegevens per e-mail zenden naar: secretariaat@marienburgvereniging.nl